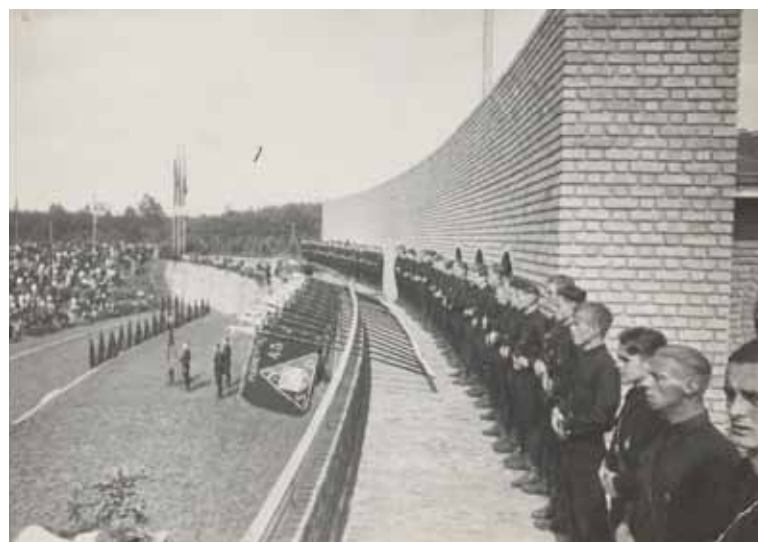

HAGESPRAKEN BIJ DE MUUR VAN MUSSERT

In zijn nawoord verzucht René van Heijningen, onderzoeker bij het NIOD, dat de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed 'gelukkig heeft aangegeven dat de muur van "hoge cultuurhistorische en monumentale waarde" is'. Het gaat hier om de 'Muur van Mussert' op het terrein rondom de Goudsberg in Lunteren. Van 1936 tot 1940 organiseerde de NSB hier haar jaarlijkse Hagespraken en in 2014 laaide de discussie op om er een monument van te maken als symbool van collaboratie. In het Duits heet een dergelijk terrein een *Thingstätte* en daarvan bouwden de nazi's er een stuk of veertig. Hoewel het Zeppelinveld in Neurenberg een stadion is en geen *Thingstätte*, dringt de vergelijking tussen de Hagespraken en Rijkspartijdagen zich op. Wie Van Heijningens heerlijk vlot geschreven geschiedenis van de Hagespraken bij de Muur van Mussert leest, weet dat die vergelijking

mank gaat. Lunteren was geen Neurenberg, Mussert geen rede-naar als Hitler en de bezoekende NSB'ers geen partijleden die strak in het gelid liepen. Van Heijningen begint met een beschrijving van de politieke cultuur van de jaren dertig waarin massabijeenkomsten beslist niet aan de NSB voorbehouden waren. Na een korte weergave van de bouwgeschiedenis gaat het over de Hagespraken zelf. Van Heijningen omzeilt de valkuil om alle jaargangen minutieus te behandelen. Het programma was van 1936 tot 1940 toch vrijwel gelijk, dus gaat hij thematisch te werk: het vlagvertoon, de liederen, de sprekers, de bezoekers en de reacties in de pers. Behalve op destijds actuele NSB-uitgaves baseert Van Heijningen zich op meer recente studies naar de overwegingen van NSB'ers. Deze nuanceren het beeld dat mede door Loe de Jong werd neergezet van de NSB als een rancunepartij die louter stoelde op negatieve sentimenten. Bart van der Boom (auteur van *Wij weten niets van hun lot*) stelde in een artikel al een aantal jaar geleden dat de vraag wat er nu mooi en inspirerend was aan het fascisme was blijven liggen. De Hagespraken vormen wat dat betreft een goed onderwerp. Het was bedoeld als jaarlijks terugkerend hoogtepunt van de beweging.

Vooraf waren er de hoogdravende verwachtingen, symbolische architectuur – Mussert leidde zelfs Himmler rond over het terrein – en manmoedige pogingen de Hagespraken tot een onvergetelijke ervaring te maken. Hier kon men tenminste voor een dag in het jaar zonder schroom zijn enthousiasme betuigen aan het idee van *Dietsland*, de nieuwe stichten volksgemeenschap waarin alle Nederlandssprekende volkeren zouden worden verenigd. Of voor wie minder ideologische opvattingen had, was het de gelegenheid leider Mussert toe te juichen. De werkelijkheid doet eerder knullig aan. De bezoekersaantallen bleven achter, de terreinbeheerder plaste over de vlaggenmast bij wijze van inwijding, het defilé langs Mussert ging op zijn janboerenfluitjes, er gold een uniformverbod en de media besteedden nauwelijks aandacht aan de Hagespraken. Het knappe aan dit boek is dat je aan de geschiedenis van de Hagespraken de toestand van de NSB tussen 1936 en 1940 goed af kunt lezen. Ondanks de ideologische verentooi blijven het niet meer dan bijeenkomsten van de gefrustreerde, sukkelige kleinburgermannen: het vertrouwde beeld van de NSB.

Daan Schuijt

DE MUUR VAN MUSSERT. René van Heijningen (Boom, Amsterdam 2015), 256 blz., € 19,90